

גדוש מה היה משמש? שבו היה מודד עשרון לכל המנחות.⁽⁵⁾

ב-19 מחוק, שבו היה מודד עשרון שלם לחביתי כהן גדול, ואחר כך היה חוצהו במידה של חצי עשרון.⁽¹⁾
 וחכמים אומרים:

לא היה שם אלא מידת עשרון אחד, שנאמר [במדבר כט ד]: "ועשרון אחד לכבש האחד".

אם כן — לדעת חכמים — מה תלמוד לומר "עשרון עשרון", לרבות מידת חצי עשרון למנחת חביתין.

שואלת הגמרא: ורבי מאיר — הלומד מיתור הלשון שהיו שתי מידות של עשרון — מידת חצי עשרון מנא ליה?

עונה הגמרא: נפקא ליה מ"ועשרון", יתור

הוי"ו ללמד על מידת חצי עשרון.

ואילו רבנן ייתור הוי"ו ד"ועשרון" לא דרשי, והצרכו ללמוד למידת חצי עשרון מ"עשרון עשרון".

ורבי מאיר, האי "ועשרון אחד לכבש האחד" — שממנו למדו חכמים שלא היו שם שתי סוגי עשרונות — מאי עביד ליה?

ומפרשינן: החווא, שלא ימודד לא בשל שלשה עשרונות לפר, ולא בשל שנים לאיל.

ורבנן, נפקא להו — לדין זה — מנקודו, מהניקוד שעל תיבת "ועשרון" הכתובה בפרק כט פסוק טו, במוספי יום טוב הראשון של חג; דתניא:

אמר רבי יוסי: למה נקוד וי"ו שבאמצע "ועשרון", של [שעל] "עשרון" ראשון [תיבת "עשרון" הראשונה] של יום טוב הראשון של חג, שנאמר שם: "ועשרון

דוקא: דאילו היה עושה מחוק, קרוב שיבוא לידי יתור מעשרון, שמא לא ימחוק יפה ואסור להוסיף על העשרון.

וב"שפת אמת" פירש: גזירת הכתוב לשנות בין עשרון דמנחות לעשרון דחביתין, וצריכים לעשות אחד גדוש, ושל חביתין אי אפשר לעשות גדוש, [כמבואר בפירוש המיוחס לרש"י ובתוספות, הובאו בהערה 1 בעמוד ב], הצרכו לעשות עשרון דשאר מנחות גדוש; וראה עוד שם שכתב, שלעולם עדיף לעשות מחוק, כדי שכל המידה תהיה בתוך מחיצות הכלי בפנים.

1. א. פירשו התוספות: איפכא לא רצו לעשות, למדוד בגדוש לחביתי כהן גדול, שלא ישפוך הסולת לארץ, כשחוצהו; וכן הוא בפירוש המיוחס לרש"י.

חוץ משל כהן גדול שגודשה בתוכה, שמדבריו ומדברי הרע"ב שם נראה — כפי שיבואר בהערות שם — שהוא מפרש: אחד גדוש: היינו שהיתה המידה מחזקת עשרון והיו גודשים אותה, ו"אחד מחוק" היינו שהיתה המידה מחזקת עשרון עם גודשו, ולא היו גודשים אותה אלא מוחקים; ולשון רש"י מכתב יד כאן: אחד גדוש: שהיה קטן, ולא היה מחזיק כשהוא גדוש אלא כשיעור חבירו המחוק, סובל את שני הפירושים.

ב. ביאר רש"י מכתב יד: ולהכי אחד גדוש ואחד מחוק, דרבי מאיר סבירא ליה גמרא, דשתי מדות של עשרונות היו בצבור, ואי שניהם שוין, הויא ליה מדה אחת; וראה בתוספות ד"ה שתי, וב"חק נתן".

5. ב"קרבן אורה" נתן טעם שהיה מודד בגדוש

עשרון לכבש האחד", ובתיבת "ועשרון" הראשונה נקוד הוי"ו שלה:

ללמד, שלא ימדוד לא בשל שלשה לפר, ולא בשל שנים לאיל.

ורבי מאיר, נקודו לא דריש.

שנינו במשנה: חצי עשרון מה היה משמש, שבו היה מודד לחביתו כהן גדול:

ומקשינן: וכי אכן מודד, דמשמע: כך היה מביא את המנחה מביתו חצי — חצי עשרון?!

ורמינחי סתירה לכך, מהמשנה לעיל האומרת:

חביתי כהן גדול לא היו באים חצאין, לא היה מביא מביתו שני חצאי עשרונות, אלא מביא עשרון שלם, וחוצהו.

אמר תירץ רב ששת:

מאי "מודד" נמי דקתני במשנתנו, היינו: מחלק. (2)

סימן (3) לבעיותיו של רמי בר חמא דלהלן: חצי; חביתי; שלחן.

בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא:

חצי:

מידת חצי עשרון — שהיתה מיועדת לחלוקת החביתין — לרבי מאיר, הסובר שתי עשרונות היו, אחד גדוש לכל המנחות, ואחד מחוק לחביתין:

האם גדוש היה [מכילה היה חצי עשרון עם הגודש] או שמא מחוק היה?

תמה רב חסדא: ותיבעי לך לרבנן, הרי ספק זה יש להסתפק בו לרבנן כמו לרבי מאיר?!

אמר ליה רמי בר חמא לרב חסדא: לרבנן, אף עשרון גופיה קא מבעיא לי [לשיטת רבנן הסוברים עשרון אחד בלבד היה, מסתפק אני אף בה] האם גדוש היה, או מחוק היה; ורק לרבי מאיר הסובר שתי עשרונות היו, אחד גדוש ואחד מחוק, הריני מסתפק על חצי העשרון בלבד.

אמר ליה רב חסדא לרמי בר חמא לפשוט את כל ספיקותיו:

מדרכי מאיר עצמו גבי עשרון, נשמע לרבי מאיר גבי חצי עשרון; ומדרכי מאיר גבי חצי עשרון נשמע לרבנן בחצי עשרון —

מדאמר רבי מאיר עשרון — שהיה מיועד לחביתין — מחוק היה, אם כן חצי עשרון — שהיה מיועד לחלוקת החביתין — נמי מחוק. (4)

שצריך לקדש את הסולת תחילה בעשרון שלם, או שבאמת יכול לקדש לחצאין, אלא שמביתו צריך הוא להביא עשרון שלם.

3. הסימן נדפס בספרים שלפנינו שלא במקומו.

4. [לפי מה שנתבאר לעיל בטעם היותה מחוקה,

ב. תמהו התוספות: תימה גדול דרכי מאיר דריש לה מקרא דכתיב "עשרון עשרון לכבש האחד", כלומר, ואיך אפשר לפרש שאחד מהם היה לחביתי כהן גדול; וראה מה שהביאו מרש"י בכתב יד.

2. ראה בסוגיא לעיל ח א, אם הכוונה היא

בעצא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא: עיסה של חביתין כהן גדול — במה מחלקן לשש החלות שהיה עושה מן העיסה בבוקר, ולשש החלות שהיה עושה מן העיסה בערב, האם ביד היה מחלקן בלי כלי מידה, או בכלי מידה היה מחלקן? (5)

חביתין:

מדלרבי מאיר מחוק היתה המידה המיועדת לחביתין, לרבנן נמי מחוק היתה המידה המיועדת לחביתין, והרי לרבנן בין העשרון ובין חצי העשרון מיועדים היו אף לחביתין.

שהיה מחלק את העיסה, אלא את הסולת היה מחלק, ובה נסתפקו בסוגייתנו כיצד היה מחלק את הסולת.

והרמב"ם פרק יג ממעשה הקרבנות מפרש את ספק הגמרא באופן אחר, והיינו, ששיטת הרמב"ם שם היא [והובאה בהערה בעמוד א], שהיה מחלק כל חלה לשנים ומקריב מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, וכתב הרמב"ם שם בהלכה ד: "ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים באומד", וכוונתו במה שאמר "באומד" הוא לספק הגמרא כאן, וכמו שכתב ה"כסף משנה" שם.

והראב"ד שם השיג: ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים: זו לא שמענו, ואין לה שורש בשום מקום, שיחלקו כל חלה וחלה, אלא שש חלות בשחרית ושש בין הערבים, והתורה נתנה להם מידות גדולות וקטנות שימודו בהם כדי שלא יגרעו ולא יוסיפו על השיעורין, והוא אומר שמחלקין את החלות, והתורה אמרה "מחציתה בבוקר ומחציתה בערב", שלא יוסיף ושלא יגרע. ובפשוטו ביאור השגתו היא, שמתחילה השיג על מה שכתב הרמב"ם שהיה חוצה את החלה לשנים, והשיג על זה שאינו כן, כי לפי זה נמצא שחצי העשרון האחד היה לבוקר ולערב כאחד, שהרי מכל חצי עשרון היה עושה שש חלות, ועל זה השיג, שחצי העשרון האחד היה כולו לבוקר וחצי העשרון השני היה כולו לערב, ולא היה מקיים "מחציתה בבוקר ומחציתה בערב" בחלות, אלא בסולת; ועוד השיג, שלפי מה שכתב הרמב"ם שהיה מחלק את החלות

שהוא משום חשש לפיזור הסולת בשעת החלוקה, יש לעיין: אם כן מה הכרח הוא, שאף מידת חצי העשרון היתה מחוקה].

5. תוספת ביאור:

א. כל המנחות באות עשר עשר חלות.
ב. חביתין כהן גדול היו באים מעשרון, והיה עושה מחצית עשרון שש חלות בבוקר ושש חלות בערב; ואף את לחם הפנים היה עושה שנים עשרה חלות, אלא שכל חלה היתה עשויה משני עשרונים, ולש כל חלה בנפרד.
ג. שנינו בברייתא לעיל עו ב: כל המנחות שריבה במידת חלתן או שמיעט במידת חלתן כשרות, חוץ מלחם הפנים וחביתין כהן גדול; והיינו: חלות שאינן שוות הרי הן פסולות בחביתין כהן גדול ובלחם הפנים; [ונמיהו רש"י מכתב יד לעיל לא פירש כן, וראה סוגיית הגמרא שם, ובהערות שם].

ד. נמצא, שבשאר המנחות אין צריך לחלק בכלי מידה כיון שאינן צריכות להיות שוות, ואף בלחם הפנים אין צורך במידה לחלוקת העיסה, כי לא היה מחלק את העיסה כלל, אלא עושה מכל שני עשרונים סולת חלה אחת; ולכן מסתפקת הגמרא דוקא בחביתין כהן גדול; על פי רש"י מכתב יד; וראה בתוספות לעיל עו ב, שתמהו לפי מסקנת הגמרא כאן שהיה מחלקן ביד, היאך יכול לכיין שיהיו שוות?! ולא יישבו. ובתוספות הקשו על רש"י, והוכיחו שאף במנחת חביתין היה לש כל חלה בפני עצמה; וביאור השגתם הוא: אי אפשר לפרש כרש"י

אמר ליה רב חסדא לרמי בר חמא:

פשיטא דביד היה מחלקן, דאי בכלי היה מחלקן, וכי טורטני [מאזנים לחלוקת העיסה] **יכניס לעזרה!** ? ומפרש לה ואזיל. (6)

ומקשינן: **ויכניס מאזנים לעזרה ומה בכך!** ?

ומפרשינן: **כיון דחלוקת לחם במשקל בקללה הוא דכתיב, וכמאמר הכתוב בתוכחה שבפרשת בחוקותי** "והשיבו לחמכם במשקל", **אם כן, לא אורח ארעא** [אין זה דרך ארץ של כבוד] לעשות כן בעזרה.

שולחן:

בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא: שלחן הפנים, מהו שיקדש קמצים של לבונה? (7)

כלומר, עיקר דין הלבונה היה באופן שהיו מסדרים שני בזיכים עם לבונה על השולחן, ובהקטרת הלבונה לאחר מכן על המזבח היה הלחם נותר באכילה. ונתקדשה הלבונה על ידי הזיכים. אך מסתפקת הגמרא: אם נתן את קמצי הלבונה על השולחן עצמו, ולא בבזיכים, האם השולחן מקדש? וספק הגמרא הוא משום שהשולחן אין לו תוך והלבונה מונחת על השולחן כבגודש של כלי שרת; וצדדי הספק הם:

האם נאמר: **מדמקדש השולחן את הלחם בגודש שלו, אם כן, קמצים נמי מקדש השולחן בגודש שלו.**

או דלמא: את לחם הפנים דחזי ליה [הראוי לשולחן] **אכן מקדש השולחן, אבל מה דלא חזי ליה, וכגון לבונה, שהיא ראויה לבזיכים ולא לשולחן עצמו — לא מקדש השולחן.**

אמר ליה רב חסדא לרמי בר חמא: אינו

[דלא כרש"י]: לא היו רוצים לתקן מידה קטנה כל כך של אחד משנים עשר בעשרון לכל חלה, ולחלק על ידי משקולת ומאזנים אי אפשר שהוא סימן קללה בסולת כמו בעיסה; ועוד צידדו לומר, שעשיית מידה קטנה כל כך גם היא אינה סימן ברכה. [ויש להעיר, דלכאורה גם לפי רש"י יש לעיין: מה בכך שאינו יכול להכניס משקל, מכל מקום מי מכריחנו לחלק את העיסה, יעשו חלות קטנות מסולת שמדרו במידות קטנות?! ובפשוטו יש לומר לשיטת רש"י שכן הוא הדין, ואפשר דכן משמע "מחציתה בבוקר ומחציתה בערב".]

7. **כן פירש רש"י מכתב יד; והתוספות תמהו על זה:** למה נקטה הגמרא לשון זו ולא "מהו שיקדש לבונה"; וגם סבירא להו שהבזיכים

באומד ומקיים בזה "מחציתה..." הרי שלא היה זה מחצית גמורה ומדויקת; ועל זה השיג, שודאי אם אמרה תורה "מחציתה..." משמע מדויק, ומוכח כן לפי שיטת הראב"ד עצמו שמתקיים "מחציתה..." בסולת, ולכן נתנה התורה מידת חצי עשרון לחביתין, כדי שלא יוסיף ולא יגרע; אך ראה ברדב"ז וב"כסף משנה".

ולפי שיטת הראב"ד אפשר לפרש את סוגייתנו כרש"י או כהתוספות, שהנידון אינו על קיום "מחציתה", אלא הנידון הוא על חלוקת העיסה לחלות, ובה אכן יש לומר שהיה עושה ביד ובאומד.

6. **פירשו התוספות לפי שיטתם שהנידון הוא על חלוקת הסולת לחלות ולא על חלוקת העיסה**

מקדש את הקמצים שהונחו עליו בלי בזיכים.

ומקשינן עלה: (8) אינו, והרי אין הדבר כן! ? והאמר רבי יוחנן:

א. כל לחם מלחם הפנים היה ארכו עשרה טפחים, והיה מונח לרחבו של השולחן שהיה רחב אמה [יש אומרים: אמה בת חמשה טפחים, ויש אומרים: אמה בת ששה טפחים], והעודף היה ניצב זקוף מזה ומזה.

ב. ששה לחמים, זה על גבי זה, היו מונחים מכל צד של השולחן.

לדברי האומר טפחיים ומחצה היה העודף של לחם הפנים מכל צד של השולחן, היה קופל, מקפל את צידי הלחם כלפי מעלה, ומשום שלדעתו רוחב השולחן היה אמה בת חמשה טפחים, והעודף של כל לחם חמשה

טפחים, דהיינו: טפחיים ומחצה מכל צד —

נמצא, שלחן מקדש — ככלי שרת — חמשה עשר טפח למעלה כגובה הלחם שעליו, שהרי שש חלות היו מונחות זו על גב זו, כל אחת גבוהה טפחיים ומחצה, הרי חמשה עשר טפחים. (9)

ואילו לדברי האומר טפחיים בלבד היה קופל, ומשום שרוחב השולחן היה אמה בת ששה טפחים, ואין עודף מכל צד אלא טפחיים —

נמצא שלחן מקדש שנים עשר טפח למעלה, שהם שש חלות, גובה כל אחת טפחיים.

הרי מבואר שכנגד הגובה הזה מקדש השולחן, ולא כמו שנתבאר, שאין השולחן מקדש אלא את הלחם ולא שום דבר אחר. (10)

מעכבים, ראה שם.

ולכן פירשו התוספות: ספק הגמרא הוא לענין קידוש כלי של קומץ המנחה, כי מנחה שקמצה בהיכל כשירה [ראה מה שתמה בדבריהם בכתבים המיוחסים להגרי"ז]; וראה מה שכתבו עוד לפרש את המשך הגמרא לפירוש זה; וראה בגליון שב"שיטה מקובצת", שכתב: במנחה גופה לא קא מיבעיא ליה [אלא דוקא לענין קידוש הקומץ], דשמא אין דרך להכניסה בהיכל כיון דלא נתקדשה בכלי; וראה עוד בכתבים המיוחסים לגרי"ו.

8. בתשובת הגמרא גרסינן "אמר ליה" ומזה היה נראה, שקושיא זו הקשה רמי בר חמא לרב חסדא; לא שאם כן מה נסתפק; ומיהו מצאנו בכמה מקומות בש"ס "אמר ליה" ולא מבואר מי הוא זה שאמר למי.

9. בגמרא לקמן צו א מקשינן: והרי יש קנים בין לחם ולחם, שהם מגביהים את גובה הלחם יותר משיעור הלחם עצמו; ומשינן, שהיו הקנים שקועים תוך הלחם עצמו; וראה עוד בתוספות לקמן צד ב סוף ד"ה כמין, שגובה הלחם עצמו לא היה מגביה יותר מאותם טפחיים או טפחיים ומחצה, ראה שם.

10. לכאורה אינו מובן, מה ראייה היא שהשלחן מקדש אף את הבזיכין ולא את הלחם בלבד! ?

ויתכן לפרש, שבהכרח לא על הלחם לבדו היתה כוונת רבי יוחנן, שהרי לענין הלחם עצמו צא וחשוב עד היכן היה מגיע הלחם, ובהכרח שבא לומר דעד שיעור זה גודשו של שולחן מקדש; וראה ברש"י לקמן צו א על דברי רבי יוחנן: ונפקא מינה דאי יהיב באויר השלחן מידי

אמר ליה (11)

השולחן אינו מקדש את הלבונה ליקרב, אבל מקדש השולחן את הלבונה ליפסל, כלומר, להקדישה קדושת הגוף לענין שתפסל בטבול יום וביוצא, (12) וכאילו היתה מונחת בבזיכים. (13)

מתניתין:

שבע מדות של לח [ליין ושמן] היו במקדש, כפי השיעור הנצרך ליין או לשמן:

א. היין [הוא י"ב לוגין, ויתבאר בגמרא למה היה משמש].

ב. וחצי היין לנסכי פר, יין לספלים ושמן למנחה.

ג. ושלישית החיין לנסכי איל, יין ושמן.

ד. ורביעית החיין לנסכי כבש, יין ושמן.

ה. לוג לכל המנחות, ויתבאר יותר במשנה הבאה.

ו. וחצי לוג למי סוטה, ולשמן של לחמי תודה.

ז. ורביעית לוג למים חיים של מצורע, ולשמן של לחמי נזירות; כדמפרש כל זה במשנה הבאה.

רבי אליעזר בר רבי צדוק אומר:

לא היו שם שבע מדות אלא שנתות [סימניות, מסמרים או פגימות] היו במידת החיין, לאמר: עד כאן לפר, ועד כאן לאיל, ועד כאן לכבש. (15)

רבי שמעון אומר:

לעולם שבע מידות היו שם, אך לא היה שם "חיין", שהרי, וכי מה היה היין משמש! ?

בתוך טו טפחים, מקדש ליה ליפסל בלינה. אך ב"שפת אמת" כתב: צ"ע מאי קושיא, דילמא מידי דחזי ליה קאמר דמקדש, אי הובא הלחם לחלל זה הוקדש! ? וצריך לומר דעדיפא מיניה משני, דגם קמצים מקדש ליפסל.

11. ראה הערה 8.

12. כן הוא לשון רש"י מכתב יד, ואילו התוספות הזכירו טבול יום ולינה; וראה ב"קרן אורה" ד"ה גמרא מהו, שהם לשיטתם [לעיל ט א ובשאר מקומות] דביוצא לא מיפסל על ידי קדושת כלי, ראה עוד שם.

13. א. בכתבים המיוחסים להגרי"ז ביאר, שלפי מסקנת הגמרא אין הספק משום "גודש",

ראה שם.

ב. בתוספות ד"ה מהו נתקשו: לפי שיטתם שהנידון הוא לענין קומץ המנחה, אם כן כיון שכבר קדשה המנחה עצמה בכלי קודם הקמיצה, אם כן כבר ראויה היא ליפסל משום קידוש זה! ? וראה מה שיישבו; וראה מה שתמה על קושייתם ב"שפת אמת".

15. כתב בפירושו המיוחס לרש"י: לא היו שם שבע מידות, אלא היין בלבד, ושנתות סימנין היו בו ... והכי נמי היו בו שנתות ללוג ולחצי לוג [ולרביעית הלוג].

אך בתוספות לקמן פח א ד"ה שבע, הביאו מתוספתא שהיו שם ארבע מידות; ודקדקו כן גם מלשון משנתנו שלא הזכירה שנתות אלא לפר איל וכבש בלבד.

אלא מה יש לך להביא, כדי להשלים שבע מדות: (16)

כרבי יהודה שמנה מן הקטנה לגדולה: (17)

היין, וחצי היין, ושלישית ההיין, ורביעית ההיין, ולוג, וחצי לוג, ורביעית הלוג.

רבי שמעון אומר:

לא היה שם היין, שהרי, וכי מה היה היין משמש?!

מדה יתירה של לוג ומחצה היה שם, שבה היה מודד לחביתי כהן גדול [הבאים בכל יום] לוג ומחצה שמן בבוקר לבלול את שש החלות, ולוג ומחצה שמן בערב לבלול שש חלות נוספות.

גמרא:

תנו רבנן:

שבע מדות של לח היו במקדש: רביעית הלוג, וחצי לוג, ולוג, ורביעית ההיין, ושלישית ההיין, וחצי היין, וחין.

דברי רבי יהודה.

רבי מאיר אומר, [היה מונה את שבע המדות הנזכרות מן הגדולה לקטנה, ולא

ואת מי אביא תחתיו להשלים שבע מדות 19-א של לח?

אלא מדה יתירה של לוג ומחצה היתה שם, שבו היה מודד לחביתי כהן גדול, לוג ומחצה בבוקר, ולוג ומחצה בין הערבים.

אמרו לו חכמים לרבי שמעון:

והרי מידת חצי לוג היתה שם, ואפשר לשער בחצי לוג נוסף על הלוג, ולמה לי מידת לוג ומחצה?!

הוא ברמב"ם; ואם כן יביא שלשה לוגין בכלי חול, ואחר כך ימדוד ברביעית, רביעית שמן לכל חלה וחלה?!

ואפשר לומר, דסבירא ליה, דצריך שכל השמן הראוי להקריב בבוקר צריך שיהיה כולו קדוש בשעה שמתחיל לעשות החלות, והרי הסולת אף שלא היה מקריב כי אם חצי עשרון, היה צריך לקדש עשרון; ומה שלא הצריכו גבי שמן נמי שיקדש שלשה לוגין דומיא דסולת דמקדיש עשרון, הוא משום דשאני סולת דרחמנא אמר "מחציתה", דמשמע שביאנה שלמה ויקדשנה שלימה, אבל גבי שמן אין צורך לקדש כי אם מה שצריך להקריב באותה שעה, ומשום הכי מקדש לוג ומחצה, ואחר כך מודד ברביעית לכל חלה וחלה.

16. שכך היתה קבלה בידם, דשבע מדות של לח היו במקדש, גמרא לקמן.

17. בגמרא לקמן יתבאר, שחילוק יש ביניהם לענין הלכה.

1. א. כתב ה"משנה למלך" [מעשה הקרבנות יג ג]: אני תמיה, בין רבי שמעון ובין לחכמים, לאיזה תכלית אנו צריכים לשער לוג ומחצה? והלא עשיית החביתין אחת אחת היתה נעשית [דלא כרש"י שהיה עושה עיסה גדולה], ובכל חלה וחלה היה נותן לה רביעית שמן ולש אותה, וכדאמרין [לקמן] סוף עמוד זה], דרביעית נמשחה שבה היה מודד לחביתין של כהן גדול רביעית שמן לכל חלה, [וכשיטת התוספות, וכן